

Bakgrund

Språkets betydelse för lärandet

Språket utgör grunden för allt skolarbete och möjligheten att hantera en text är avgörande för hur att klara sig i samhället. Språklig kompetens är av avgörande betydelse inte bara i ämnet svenska utan i alla ämnen. Detta för att eleverna ska kunna utveckla sitt tänkande, sin förståelse och sin personlighet.

Språkutveckling bör ses som en del av hela skolvardagen och är därmed att se som alla lärares uppdrag. Mycket i kunskapskraven i olika ämnen handlar om att eleverna visar sitt kunnande genom olika språkliga aktiviteter som att kunna argumentera och resonera utifrån olika kunskaper (Källa: Grundskoletidningen nr 6, 2012: Språkets betydelse för lärandet).

Kort om läs- och skrivsvårigheter

Språket har flera nivåer; ljud, ord och meningsbyggnad – som många lär sig utan problem, andra behöver uppmärksammas på hur enskilda moment fungerar. Vad som för många personer med läs- och skrivsvårigheter blir svårt är att på ett automatiserat sätt uppfatta sambandet mellan bokstavens utseende och dess ljud. Brister i den automatiserade läsningen gör att kraft som kunde lagts på reflektion och förståelse istället går till avkodningen. Läsningen tar därmed tid och kraft, vilket lätt kan leda till sänkt motivation, såvida inte läsmotståndet kompenseras med t ex inlästa texter. Lika vanligt som svårigheter med avkodningen är svårigheter med läsförståelsen. De sistnämnda svårigheterna kan dock vara svårare att ringa in eftersom orsakerna, förutom dyslexi, kan ha med allmän förståelse att göra, men också med läserfarenhet, kulturell bakgrund och textens kvalitet (Källa: Satsa på framtiden – nationell handlingsplan om läs- och skrivsvårigheter/ dyslexi).

Kunskapen om hur läsning och skrivning går till samt kunskap om läs- och skrivsvårigheter och dyslexi har utvecklats mycket de senaste tjugo åren. Med hjälp av ny forskning har man kunnat belägga ärftliga faktorer vid dyslexi, men också att vi till viss del bearbetar information på olika sätt. Tidigare sågs text som en slutgiltig produkt, idag vet vi att läsningen blir verklig/ mer begriplig när vi flätar samman texten med egna erfarenheter och tidigare kunskap (Källa: Dyslexi – en kunskapsöversikt. Myrberg, 2007, www.vr.se).

Vad är ett screeningtest och varför genomförs det?

Screening är ett test som alla individer i en grupp får göra. Inom läs- och skrivområdet är syftet att upptäcka personer som befinner sig i riskzonen för/ är i läs- och skrivsvårigheter. Ett screeningtest förklarar inte orsakerna till svårigheterna. När man upptäcker en elev som avviker från genomsnittet ska man undersöka vad svårigheterna kan bero på (fördjupad utredning kring fonologisk medvetenhet, ordförståelse, avkodningsförmåga, stavningsförmåga, läsförståelse och läshastighet etc.) och sätta in åtgärder.

Beskrivning av Läskedjor-2

LäsKedjor-2 är en omarbetat test som består av en enhetlig testversion för alla åldrar i årskurs 1-9, samt gymnasiet första år. Det omarbetade testet är normerat vid två tillfällen. Att testet är normerat betyder att testet har genomförts av många barn/ ungdomar för att få fram ett genomsnittligt resultat.

Läskedjor-2 omfattar bokstavs-, ord- och meningskedjor. Bokstavskedjorna ger en uppfattning om en persons grundläggande snabbhet med papper- och pennat-test och ger en basnivå utifrån vilken de övriga testen kan tolkas. (Källa: Christer Jacobson: Läskedjor-2,Handledning)

De tre deltesten genomförs på relativt kort tid, två minuter vardera.

Uppgiften i Bokstavskedjor är att under två minuter identifiera och markera ett streck mittemellan par av lika bokstäver i en sekvens av bokstavskedjor. Testet innehåller 96 kedjor av typen:

pjraagshhev	rsvvgiooad	hmrrsgef
pjra/agsh/hev	rsv/vgio/ooad	hmr/rs/sef

Uppgiften i Ordkedjor är att med streck markera var mellanrummen ska vara i sekvens av tre sammanskrivna ord. Inom två minuter ska så många ordgränder som möjligt markeras. Ordkedjor innehåller 80 kedjor av typen:

snöbåtko	gulgrynute	bilmusvatten
snö båt ko	gul gryn ute	bil mus vatten

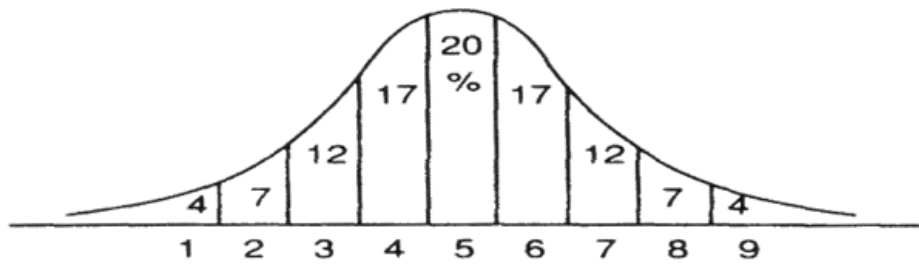
Meningskedjor ska utöver den direkta ordavkodningen, också fånga in personens semantiska och grammatiska förmåga vid läsning. Meningskedjor innehåller 30 kedjor (totalt 90 meningar) av typen:

pojken lekte med en fotboll vi vill bada idag kan du hämta frukten

Pojken lekte med en fotboll. Vi vill bada idag. Kan du hämta frukten.

Läskedjor-2 och stanineskalen

En enskild elevs antal korrekt lösta kedjor i de olika deltesten (bokstavs-, ord- och meningskedjor) utgör råpoäng som överförs till standardskalen stanine som bygger på en uppdelning av normalfördelningskurvan i nio skalsteg, där det femte skalsteget utgör medelvärdet på skalan.

Enligt normalfördelningskurvan bör 11 % falla inom ramen för stanine 1-2 och 23 % inom ramen för stanine 1-3. Vid tolkningen av de lägsta resultaten bör de som har de lägsta resultaten följas upp och en fördjupad utredning genomföras.

Årets resultat

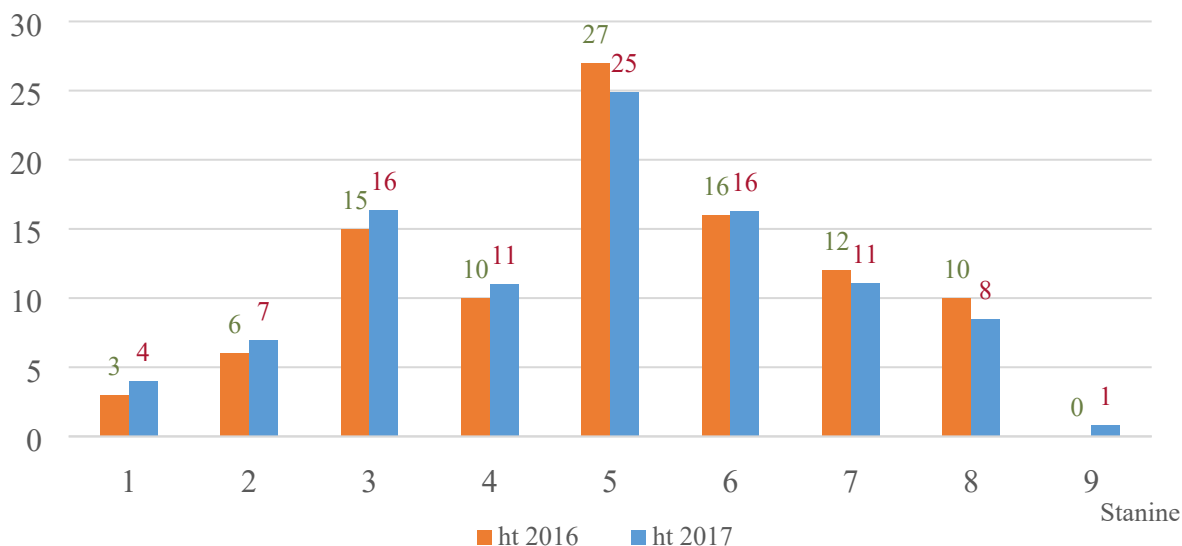
Jämförelse 2016-2017 (kommunala och fristående skolor)

En jämförelse mellan 2016 års och 2017 års lästest (kommunala och fristående gymnasieskolor tillsammans) visar en svag tendens till större andel elever med låga staninevärden. Påpekas bör dock att det inte är samma elever som jämförs mellan åren. Ht 16 hade 9 % av eleverna stanine 1 eller 2, och ht 17 hade 11 % av eleverna stanine 1 eller 2.

Diagram 1

Meningskedjor jämförelse ht 2016 med ht 2017, ej samma elever

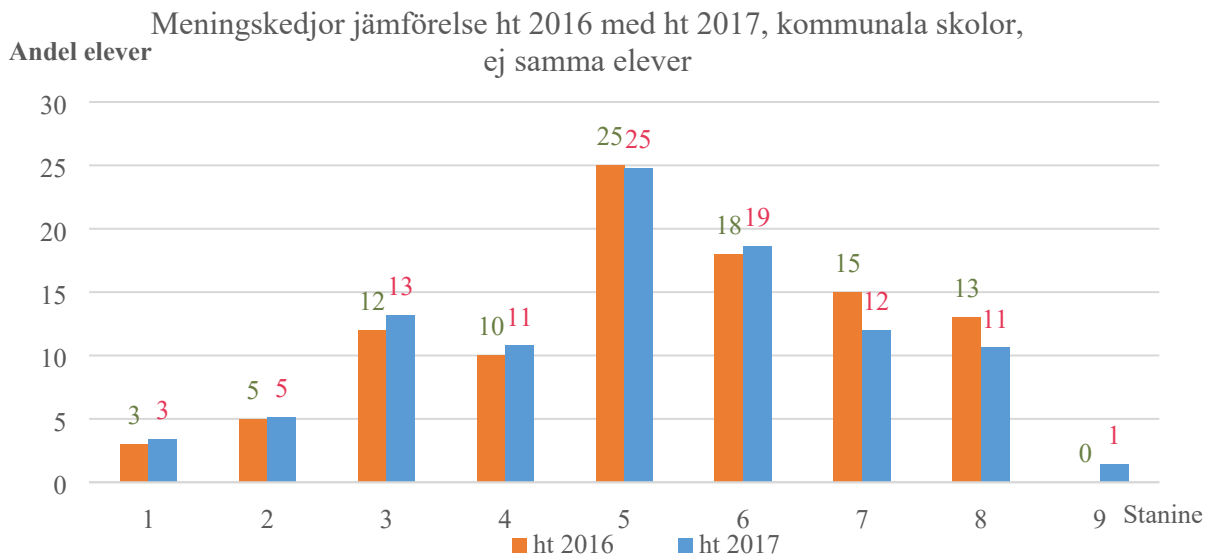
Andel elever (%)

Meningskedjor, kommunala gymnasieskolor

Vad gäller de kommunala skolorna kan samma tendens skönjas d v s en något större andel elever med låga staninevärden för ht17, där stanine 3 och 4 ökat samtidigt som stanine 7 och 8 minskat. Ht 2016 hade 8 % av eleverna stanine 1 eller 2, vilket är samma siffra som för ht 2017.

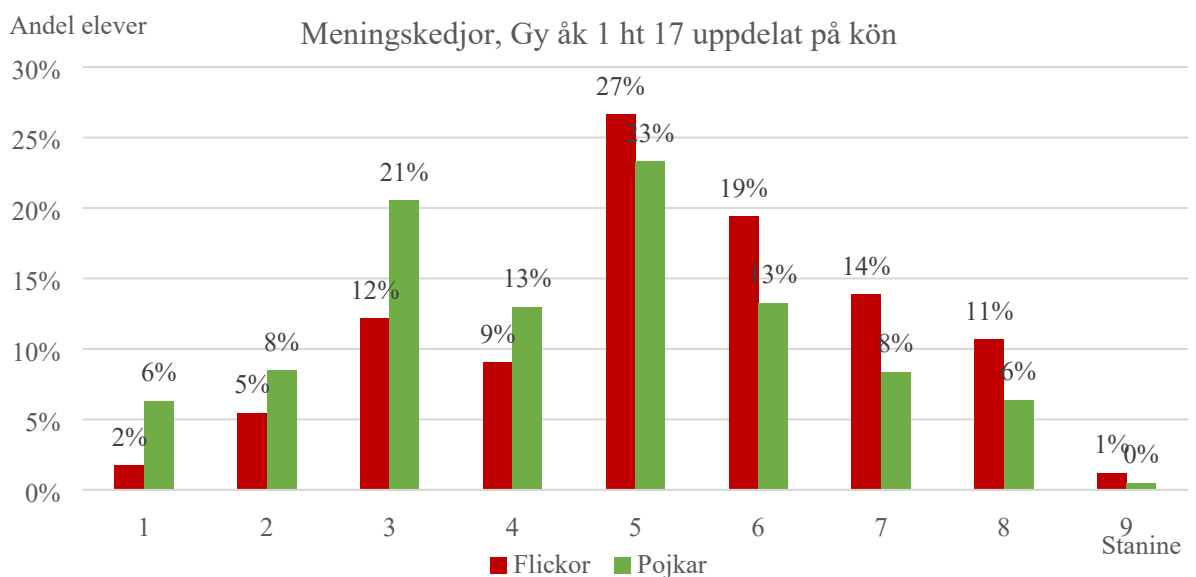
Diagram 2

Meningskedjor uppdelat på kön – samtliga elever (kommunala och fristående gymnasieskolor)

En högre andel pojkar har låga staninevärden jämfört med flickorna, 14 % av pojkarna har stanine 1 eller 2 på meningskedjor, jämfört med 7 % av flickorna. Vi kan också konstatera en stor skillnad i hur stor andel av respektive kön som har stanine 3. Detsamma gäller för de högre staninevärdena där flickor har betydligt bättre värden än pojkar.

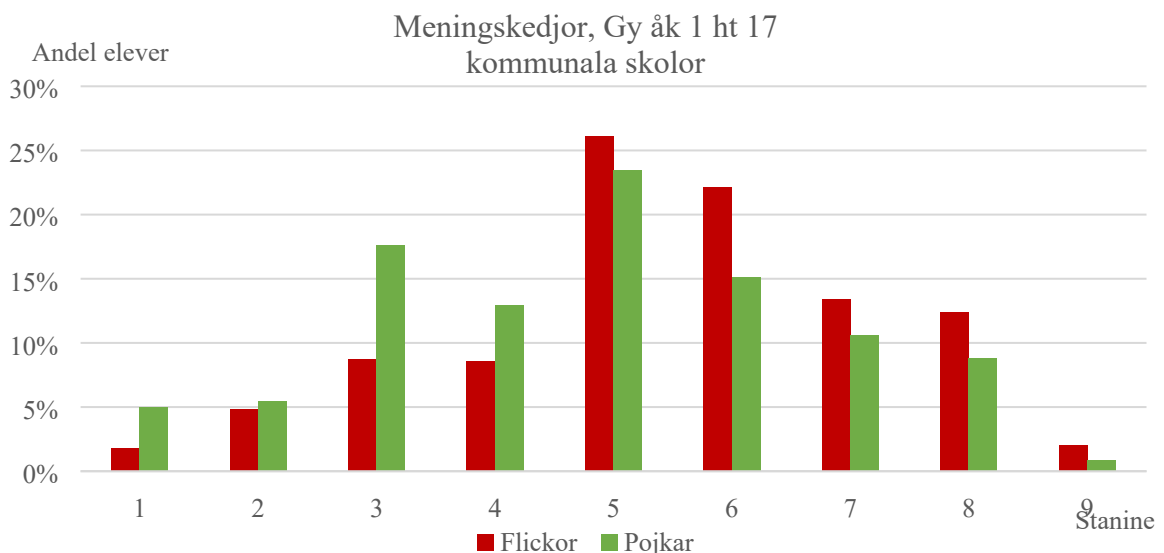
Diagram 3

Meningskedjor uppdelat på kön – kommunala skolor

Resultatet från de kommunala skolorna visar samma tendens med en högre andel pojkar med lägre värden jämfört med flickorna. 7 % av flickorna har stanine 1 eller 2, vilket betyder samma andel som när både fristående och kommunala skolors resultat slås samman. 10 % av pojkarna har stanine 1 eller 2 på meningskedjor, vilket är en något lägre andel än när både fristående och kommunala skolors resultat slås samman (pojkar på fristående skolor har i högre grad låga stanine d v s 1 och 2). Vi kan också konstatera en stor skillnad i hur stor andel av respektive kön som har stanine 3.

Diagram 4

Andel elever med stanine 1 och 2 (meningskedjor) på yrkesprogram respektive högskole-förberedande program

På yrkesprogrammen har 22 % av pojkarna stanine 1 eller 2 på testet meningskedjor att jämföra med 11 % av flickorna. På de högskoleförberedande programmen har 7 % av pojkarna stanine 1 eller 2 jämfört med 4 % av flickorna.

En stor skillnad i resultat mellan programtyperna samt mellan könen på yrkesprogrammen kan konstateras.

Tabell 1

Både kommunala och fristående skolor	Flickor	Pojkar	Alla
Yrkesprogram	11 %	22 %	17 %
Högskoleförberedande program	4 %	7 %	5 %

Pojkar på yrkesprogram på fristående skolor är den grupp där störst andel har stanine 1 eller 2 (25 % av pojkarna på yrkesprogram på fristående skolor).

Analys av resultatet

Hur kan vi förstå och tänka kring:

- låga staninevärden?
- låga staninevärden men bra meritvärden?
- skillnaden i resultat mellan pojkar och flickor?

Elevers låga/ höga motivation

Elevers motivation att genomföra testet, och/ eller till skolarbete kan skifta. En ökad motivation påverkar i nästa steg viljan att öva och träna. Motivationens betydelse vid läs- och skrivsvårigheter bör lyftas fram. Intresset riktas idag i stor utsträckning mot språkliga och kognitiva aspekter. För många personer med läs- och skrivsvårigheter kan det vara så att teknisk kompensation ger motivation till att träna det som man har svårigheter med (Dyslexiförbundet, 2011).

Lästestet genomförs i september – sommaruppehållets betydelse för resultaten

Låga resultat på lästestet skulle för elever med låga värden kunna handla om att testet genomförts i början av terminen. Sommaruppehållet kan för elever som av olika anledningar inte läser så mycket innebära en alltför lång paus i läsningen, något som eventuellt skulle kunna skapa en osäkerhet vid testtillfället.

Oupptäckt dyslexi

Eleven kan med hjälp av olika egna strategier och stöd hemifrån lyckats nå ganska goda resultat under sin grundskoletid. Den eventuella effekten av detta skulle kunna bli att elevens dyslexi förblir oupptäckt. En annan förklaring till en oupptäckt dyslexi skulle också kunna vara en felbedömning, från skolans sida, av orsakerna till låga resultat. För flerspråkiga elever kan det också vara svårt att bedöma vad svårigheterna beror på.

Intern kompensation

Med intern kompensation menas att de flesta individer med svårigheter försöker finna egna vägar runt sina svårigheter. Personer som har en svårighet försöker på olika mer eller mindre framgångsrika sätt att kompensera sig själva att komma runt sina svårigheter eller sin funktionsnedsättning. Det kan t.ex. vara elever som utvecklar en god förmåga att lyssna där strategin är att försöka komma ihåg det som sägs och att skaffa sig kunskaper genom att lyssna på någon som berättar eller läser högt. Lärare, föräldrar, kamrater eller andra lämpliga personer kan läsa in text på band som eleven klarar att lyssna på och

lära sig av. Andra elever lär sig använda alternativa inlärningsstrategier genom att de har en speciell begåvning med förmåga att koncentrera sig och fokusera på väsentligheter. Det kan vara elever som utnyttjar sin goda visuella inlärningsförmåga och som lärt sig använda t ex mind-map strategier. Det finns vidare också elever som visar en fantastisk envishet i att inte ge upp. De fortsätter att "att kämpa i uppförsbacken" och ger sig inte förrän de klarat av vad de föresatt sig (Dyslexiförbundet, 2011)

Låg läshastighet

Låg läshastighet kan också vara en av orsakerna till lägre staninevärden. Låg läshastighet kan utöver läs- och skrivsvårigheter bero på läsovana.

Grundskolan har erbjudit extra anpassning och särskilt stöd.

Eleven kan under sin grundskoletid ha erbjudits erforderligt stöd och utifrån detta stöd klarat sina studier bra, blivit behöriga/ kunnat få relativt höga meritvärden. Det blir här extra viktigt med en överlämning av information kring tidigare stöd under grundskoletiden.

Vad säger forskningen om pojkars och flickors olika resultat/ prestationer?

I mätningarna av elevers skolprestationer faller pojkar som grupp tydligt ut som lägre presterande i alla europeiska länder. I en diskussion om resultaten i skolan är det viktigt att hänsyn tas till flera faktorer, faktorer såsom föräldrars socioekonomiska tillhörighet, etnicitet, kön och funktionalitet.

Inga Wernersson gör en genomgripande genomgång av orsaker till könsskillnader i rapporten *Könsskillnader i skolprestationer – idéer om orsaker* (SOU 2010:51). Wernersson gör en skillnad mellan individbaserade förklaringar som har med individens kön i sig att göra, och skolbaserade förklaringar som handlar om hur skolans roll i samhället påverkar elevers prestationer.

Se vidare:

<http://www.regeringen.se/sokresultat/?query=SOU+2010%3A51>

Martin Ingvar fokuserar i sin rapport (SOU 2010:52) på tänkbara biologiska skillnader mellan flickor och pojkar. Han lyfter fram biologiska skillnaderna mellan flickor och pojkar men diskuterar inte på vilka sätt dessa påverkar lärandet, och därmed resultat och prestation hos flickor och pojkar. De biologiska skillnader mellan flickor och pojkar som Ingvar listar är sammanfattningsvis kognitiv funktion (de processer som sker i vår hjärna när

vi tar emot, bearbetar och förmedlar information – förmågan att tänka, känna och lära), emotionell reglering och mognadstakt.

Se vidare:

<http://www.regeringen.se/rattsdokument/statens-offentliga-utredningar/2010/07/sou-201052/>